

ЕВОЛЮЦІЯ РОЗВИТКУ ЕЛЕКТРОННИХ ЕНЦИКЛОПЕДИЧНИХ ВИДАНЬ ОСВІТНЬОЇ ТЕМАТИКИ

Лупаренко Лілія Анатоліївна¹,

¹ Інститут інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України, м. Київ.

Енциклопедія (від грец. *Ἐγκύκλιος παιδεία* – коло загальноосвітніх знань) – упорядкована за алфавітом або певною системою збірка відомостей з усіх галузей знання чи з окремої його ділянки [4].

Електронна енциклопедія – це електронне довідкове видання, що містить відомості з однієї, декількох чи усіх галузей знань та практичної діяльності, викладені у вигляді статей із можливим залученням таких елементів мультимедіа, як зображення, анімація, аудіо- та відеоматеріали тощо, а також має зручну (спрощену) систему пошуку та дає змогу переходити з однієї статті на іншу за допомогою гіперпосилань у тексті, розміщене на електронному носіїв інформації або в мережі Інтернет [1]. Таке джерело інформації охоплює найповніший, об'єктивний, достовірний, науково-вивіреним довідковий матеріал для задоволення інформаційних потреб людини [2, с. 400].

Інформаційні технології для оцифрування та підтримки енциклопедичних видань успішно використовуються вже понад 30 років. Вперше успішний досвід переходу від паперового до електронного формату продемонструвала редакція найвідомішої в світі друкованої енциклопедії «Britannica». Електронна версія цього видання з'явилася ще у 1981 році й успішно поширювалась на компакт-дисках з 1989 р. 1994-го вона стала доступною для читачів у мережі Інтернет, а в 2012 р. – остаточно перейшла у формат онлайн [3].

Найпершою ж суто електронною (без паперових відповідників, однак не мережною) енциклопедією вважається «Encarta», що з'явилася 1993 року. У 1992 році корпорацією «Microsoft» придбано права на видання «Funk and Wagnalls», що покладено в основу розроблення цієї енциклопедії. Наприкінці 1990-х років придбано права на видання електронної версії «Collier's Encyclopedia» і «New Merit Scholar's Encyclopedia», зміст яких також було включено. Останню найповнішу версію видання «Encarta», що містить понад 68 тисяч статей, безліч статистичної інформації, зображень, фрагментів відео, історичних карт, вбудований словник та інтерактивну карту світу, було випущено у 2007 році в DVD-форматі [3].

1993 року Ріком Гейтсом було організоване масштабне обговорення з широким колом науковців ідеї створення першої інтернет-енциклопедії, що дозволяла б усім користувачам створювати і додавати статті в центральний каталог. Цей проєкт отримав назву Interpedia, який, зрештою, залишився на стадії планування і не був реалізований.

З появою в 1995 р. wiki-технології з'явилася велика кількість інтернет-енциклопедій, як універсальних, так і вузькоспеціалізованих. Основним і найвідомішим wiki-проєктом лишається «Вікіпедія», розгорнута в 2001 р. на базі безкоштовного англійського енциклопедичного онлайн-проєкту «Нупедія». Попри те, що цей ресурс входить до першої десятки

найвідвідуваніших користувачами в інтернет-просторі нашої країни (<https://www.alexa.com/topsites/countries/UA>), слід відмітити, що якість і точність представлених у ньому даних не відповідають високому науковому рівню, оскільки не всі дописувачі мають належну фахову компетентність з тематики статей.

Нині в інформаційному просторі можна виділити два типи наукових електронних енциклопедій [5]:

– *цифрові версії друкованих енциклопедій* (паперово-електронні) – електронні копії паперових аналогів:

✓ *представлені у вигляді електронних книг* PDF, DjVu або FB2-формату, що зберігають відповідну сторінкову структуру і розмітку та розміщуються в електронних бібліотеках, репозитаріях, архівах, на сайтах установ («Енциклопедія історії України», «Українська мова: енциклопедія», «Мала гірнича енциклопедія»);

✓ *представлені у вигляді сайту* – мають власну веб-адресу в межах того чи іншого сайту (але не мають власного сайту), тож не можуть «мігрувати» в Інтернеті, як PDF-файли. Такі видання позбавлені прив'язки до друкованого оригіналу з посторінковою розміткою тексту, натомість у них забезпечено можливість шукати довідковий матеріал завдяки навігації сайту («Енциклопедія історії України» (<https://cutt.ly/5m5BE2M>), «Енциклопедія Сучасної України» (<http://esu.com.ua>), «Астрономічний енциклопедичний словник» (<http://astro.lnu.edu.ua/astro>), «Юридична енциклопедія» (<http://leksika.com.ua/legal>)).

– *власне онлайн-енциклопедії* (або веб-енциклопедії, інтернет-енциклопедії, мережні енциклопедії) – окремі самостійні енциклопедичні веб-проекти, із спеціально розробленим сайтом, технічні можливості якого забезпечують швидкий пошук енциклопедії в мережі та зручність пошуку, читання, редагування, опрацювання відомостей в ній. Текстовий контент таких Інтернет-ресурсів може бути доповнено звуковим, фото- чи відеорядом («Britannica» (<https://www.britannica.com>), «Українська мінералопедія» (<http://mineralopediainkraine.com>), «Вікіпедія» (wikipedia.org)).

Також електронні енциклопедії можна класифікувати за такими критеріями типологічного поділу [4]:

– за цільовим призначенням: наукові, науково-популярні та популярні видання;

– за читацькою адресою: для масових читачів, фахівців окремих галузей знань, для дітей;

– за структурою: алфавітні, систематичні або ж алфавітно-систематичні енциклопедії;

– за характером інформації: універсальні, галузеві, спеціалізовані та регіональні енциклопедії.

У наш час високофункціональні сайти електронних енциклопедій передбачають наявність гіпертексту, актуальної щоденної інформації-календаря про відомих осіб, стрічки енциклопедичних новин, інтеграції із соціальними мережами та можливості лишати коментарі в обговореннях статей,

біографічних документів, листування, мультимедійних блоків (музеї, 3-d тури аудіо книги), фотогалерей та іконографічних матеріалів (фотодокументів, ілюстрацій з видань), відеоматеріалів (документальних і документально-постановочних фільми) та ін.

Серед прикладів якісних зразків електронних енциклопедій та електронних інформаційно-довідкових ресурсів, що доступні онлайн та містять статті освітньої тематики:

– *Оксфордська дослідницька енциклопедія освіти* (Oxford Research Encyclopedia of Education) (<https://oxfordre.com/education>) – частина великої електронної Оксфордської дослідницької енциклопедії, динамічної цифрової енциклопедії, що постійно оновлюється провідними світовими вченими і дослідниками.

– *Encyclopedia.com* – колекція інтернет-енциклопедій, що містить достовірні відомості та матеріали з надійних опублікованих джерел, таких як Oxford University Press та Columbia Encyclopedia.

– «*Национальная педагогическая энциклопедия*» (<https://didacts.ru>) – довідковий проєкт Національної енциклопедичної служби Росії, що об'єднує термінологічні словники освітньої тематики різних поколінь.

– *Енциклопедія «Історія педагогіки»* (<https://cutt.ly/bjaKo4G>) – web-енциклопедія, що призначена розширити за рахунок мультимедіа зміст курсу, а також створити структуру, що відповідає сучасним вимогам кредитно-модульної системи. Створена для підготовки і самопідготовки студентів. Засновник – Херсонський державний університет.

– *Електронна енциклопедія освітян України* (EDUPEDIA) (<https://galaktika2005.wixsite.com/edupedia/participants>) – електронний проєкт, що містить інформаційні статті про заклади освіти, освітян та включає Банк обдарованих дітей. Крім того, на сайті EDUPEDIA містяться тези, інноваційні напрацювання, новаторські починання представників галузі. Засновниками є ГО «Спілка освітян України» та УІВЦ «Галактика».

До основних переваг, що надають електронні енциклопедії освітянам та науковцям можна віднести безкоштовний доступ до науково-достовірних енциклопедичних знань, швидкий і зручний пошук по сайту й тексту завдяки системі навігації та гіперпосиланням, можливість цитування й обміну посиланнями на статті, копіювання та виведення друк потрібного тексту, можливість створення власних та редагування інших статей у енциклопедіях із відкритим доступом.

Список використаних джерел:

1. Черниш Н. Редагування енциклопедичних видань: теорія і практика : навч. посібник для студентів спец. "Видавнича справа та редагування". Львів, 2015. 235 с.
2. Жежнич П., Гірняк М. Особливості формування енциклопедії в сучасних умовах розвитку інформаційних технологій. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2012. № 732. С. 400–405.

3. Железняк М. Українська електронна енциклопедистика: тенденції розвитку та місце в інформаційному просторі держави. *Енциклопедичний вісник України*. 2017. Ч. 8–9. С. 7–21.
4. Українські електронні та паперові енциклопедичні видання: основні здобутки і перспективи: наук. збірник / НАН України; Ін-т енциклопедичних досліджень. Київ: Академперіодика, 2015. 252 с.
5. Железняк М., Іщенко О. Академічні онлайн-енциклопедії в контексті розвитку сучасного інформаційного простору. *Енциклопедичний вісник України*. 2018. Ч. 10. С. 39-49. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/entsvuk_2018_10_6 (дата звернення : 01.03.2021).